

- 1 Kung H. Christ sein. – Munchen, 1974. – С. 408.
- 2 Габинский Г. А. Теология и чудо. Критика богословских концепций. – Москва: Мысль, 1978.
- 3 Булгаков С. Н. Свет невечерний. – Москва, 1991. – С. 24.
- 4 Spiceland I.D. (Перевод Т. Васильева) Чудеса // Теологический энциклопедический словарь (под ред. Уолтера Элвела). – Москва: Ассоциация “Духовное возрождение”. ЕХБ, 2003. – С. 1121.
- 5 Хеллер М. Творческий конфликт: О проблемах взаимодействия научного и религиозного мировоззрения / Пер. с англ. (Серия “Богословие и наука”). – М.: Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2005. – С. 16.
- 6 Там же. – С. 17.
- 7 Можейко М. А. Неодетерминизм // Всемирная энциклопедия. Философия XX век. – Москва, Минск, 2002. – С. 509.
- 8 Грюнбаум А. Ницета теистической космологии // Вопросы философии. № 8, 9. – 2004. – С. 111.
- 9 Пикок Артур. От науки к Богу: Новые грани восприятия религии / Пер. с англ. К. Савельева. – Москва: ФИАР – ПРЕСС, 2002.
- 10 Грюнбаум А. Ницета теистической... – С. 118.
- 11 Хеллер М. Творческий конфликт... – С. 114.
- 12 Лега В.П. Проблема чуда и современное научное мировоззрение. (Рукопись). 4 с. – С. 2.

SUMMARY

Igor Gudima

In this article the author analyses the peculiarity of explanation of a miracle by a theologian, he reveals the intimate connection of belief and miracle and he investigates the role of a miracle within the modern theology.

Keywords; God, miracle, law of nature.

Віолетта Лаппо,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Коломийського інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника

ФІЛОСОФСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ “ЖИТІЙ” СВЯТИХ ЯК АКСІОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Присвячено провідним аспектам культу святих у християнській традиції та філософському осмисленню життя і “житія” святих як прояву діалектичної суперечності поміж реальним та ідеальним. Наголошено, що вирішення означеної суперечності дозволить виявити аксіологічну парадигму у формуванні особистості.

Ключові слова: аксіологічна парадигма, життє, життя, ідеалізація, кано-нізація, культ, поклоніння, святість, святий.

Сучасна доба незалежної України характеризується відродженням духовно-етичних вартостей. І на цьому шляху надзвичайно важливо не оминути, не розгубити чи недооцінити те, що залишили нам у спадщину наші духовно багаті предки. Яскравим зразком духовної величі людського буття виступають “життя” святих.

Тривалий час житійна література залишалася поза увагою науковців. Лише наприкінці XIX ст. у своїх наукових пошуках до “житій” почали звертатись історики (В.Ключевський), літературознавці (Д.Ліхачев), етнографи (І.Огієнко). В період пануючого атеїзму “життя” як різновид давньої літератури були нещадно критиковані тогочасними вченими. Тепер, коли українські філософи досліджують проблеми визначення й утвердження основних цінностей сьогодення, постала потреба повернення, осмислення та збереження аксіологічної парадигми, сконцентрованої у житійній літературі.

Піонером у справі філософського аналізу житійної літератури став видатний український філософ В.Горський. Низка його творів присвячена категорії “святість”. В.Горський з’ясовує глибинний духовний сенс святості, її прояви, передумови та найвищу мету. Центральним поняттям, через яке філософ розкриває сенс святості, є поняття смиренномудрості. У монографії “Святі Київської Русі” вчений визначає смиренномудрість, по-перше, як чесноту, що протистоїть гордині (неправедному самоствердженню бездуховної істоти); при цьому славолубство розглядається як основна форма погорди. По-друге, смирення є передумовою здобуття благодаті Святого Духа та проявом цієї благодаті. Смиренномудрість виявляється як міра обоження людини, як духовна антиіндивідуалістична інтенція, що “подвигає взяти на себе тягар відповідальності за гріхи цілої людськості”¹. В останній характеристиці В.Горський вбачає чи не найголовніший моральний урок смиренномудрості. Автор додає, що остання є внутрішньою потребою, а не зовнішньою демонстрацією, і смирення засвідчують не словами, а ділами на шляху обоження².

Спираючись на історичні, богословські, літературознавчі здобутки минулого, розглянемо передумови виникнення культу святих та філософське осмислення життя і “життя” святих як діалектичної суперечності поміж реальним та ідеальним. Відтак подолання означеної суперечності дозволить виявити аксіологічну парадигму житійної літератури.

Поняття про святість як стан духовної довершеності сформувалося вже на перших етапах становлення релігійно-аксіологічного світогляду людини. У процесі виокремлення і становлення спочатку національних, а потім і світових релігій поняття святості отримало статус загальнорелігійної категорії, яка є сутнісною характеристикою повноти Божественного буття. Водночас святість передбачала онтологічну прилученість відносного буття до абсолютного, стан освячення земного світу Божественним світлом. Згодом християнські теологи тлумачили категорію святості як стан людського ества, вільного від гріха й відкритого для прийняття Божественної благодаті.

Щодо визначення поняття “святий” стосовно певної людини, то воно з’явилося набагато пізніше, і кожна релігія надавала йому самотні влас-

тивостей, які притаманні саме цьому релігійному віровченню. Проте усі релігійні течії погоджувались в одному: святий – це особлива людина, котра через духовний досвід та удосконалення у вірі досягла Божої благодаті.

Християнство визначило критерії святості людини на основі Святого Письма. Вже у Старому Заповіті чітко сказано про те, що людина, яка постійно перебуває в пошуках Богопізнання і живе згідно з Божими Заповідями, прилучається до Божественної Святості, і тому з повним правом може називатися святою (Втор. 33:2-3; Пс. 31:24; Прип. 2:6-9). Таке тлумачення змісту старозавітних книг сприяло пошануванню в іудаїзмі тих біблійних осіб, котрі пройшли складний шлях випробувань Господніх та отримали привілей Богосплкування, а також дари чудотворіння і пророцтва.

Новозавітня частина Біблії більш виразно окреслює елементи святості у людському житті. Хоча в Євангеліях не вживається слово “святий” щодо людини, але Христос закликає: “Отож будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний!” (Мт. 5:48). І цим самим заохочує до вдосконалення, як вірного способу освячення Божою благодаттю. Водночас Євангеліє навчає про вшанування тих, хто провадить праведне життя (Мт. 10:40; Ів. 15:14).

У “Діяннях святих апостолів” та в апостольських посланнях слово “святі” застосовано до перших послідовників Христа, які проповідували Євангеліє і терпіли гоніння і страждання в ім'я Спасителя. Зокрема у посланні апостола Павла до Римлян неодноразово підкреслюється потреба у вшануванні та посильній допомозі людям, що присвятили своє життя служінню Христові. Таких людей ап. Павло називає святими: “Святим у потребі помагайте і дбайте про гостинність” (Рим. 12:13), “А тепер я йду до Єрусалиму послужити святим, бо Македонія і Ахая визнали за добре подати деяку поміч незаможним святим, що в Єрусалимі живуть” (Рим. 15:25-26), “Поручаю вам Фиву, сестру нашу, служительку Церкви в Кенхреях, щоб ви її прийняли в Господі, як личить святим, та щоб допомогли їй у кожній справі, в якій тільки вона б вас потребувала, бо вона багатьом стала у пригоді та й мені самому” (Рим. 16:2).

Із наведених біблійних цитат видно, що видатні діячі первісної Церкви отримували належну шану ще за життя. Але найбільшу пошану у ранніх християн здобули ті, хто віддав своє життя під час гонінь на проповідників Христового віровчення. Святе Письмо містить декілька оповідей, в яких ретельно описані тяжкі тортури та героїчна смерть першомучеників Христової Церкви. Саме їм надається першість у визнанні їхньої святості.

В останній книзі Біблії – Об'явленні святого Івана Богослова – мовиться про перебування святих у Царстві Небесному. Апостол Іван, описуючи видіння під час свого перебування у засланні на острові Патмас, говорить про особливе місце святих, віра, молитви і мучеництво яких нагороджується прославленням у Небі (Об. 8:3-4).

Отож Біблія стала головним чинником у процесі формування культу святих, позаяк першими святими, визнаними Церквою, були саме ті, про кого сповіщається у Старому та Новому Заповіті. Це патріархи Авраам, Ісаак, Яків, пророки Ісайя, Єремія, Даніїл; Батьки Пресвятої Діви Марії – Яким та Анна; названий батько Ісуса – Йосиф; апостоли та учні Христові, жінки-мироносиці, а також першомученик Степан та ін.

Історики зазначають, що до V ст. християни не вживали термін “святий” до тих вірних, які своїм праведним життям і мученицькою смертю прославили ім'я Христа. Однак ще перші християнські письменники св. Кіпріан та Тертуліан у своїх історичних творах стверджували, що вже в II ст., Церква шанобливо зберігала і передавала наступним поколінням оповіді про подвижників-християн, які особливо старанно виконували Христовий заповіт у служінні ближнім. Ранні християни вважали, що Бог бажає прославити своїх вірних і на їхньому прикладі навчити християнського життя, основою котрого була моральність і самопожертва³.

У перші віки нашої ери християнство перебувало в складних відносинах із державною владою. Нерідко непорозуміння між Церквою та римським суспільством переходило у гострий конфлікт, наслідком якого були переслідування і страта вірних християн. Таке протистояння сприяло утвердженню у первісній Церкві культу мучеників-християн, котрі мужньо зносили тортури і добровільно приймали смерть, не відрікшись від своїх переконань. Церква з великою шанобою ставилася до пам'яті мучеників, бо вбачала безпосередню дію Святого Духа, що допомагала людській природі терпіти нелюдські страждання. Водночас смерть мучеників-християн ставала незаперечним доказом правдивості християнського віровчення і нерідко була стимулом до прийняття християнства його найзапеклішими ворогами. Климент Олександрійський ((216) писав, що своєю смертю мученик не тільки завойовував Царство Боже для себе, й допомагав іншим християнам досягнути спасіння.

Напевно думку Климента поділяло багато християн, бо, як констатує видатний історик Церкви Євсевій Кесарійський ((340), у IV ст. вже була розроблена чітка доктринальна система, щодо заступництва мучеників, котрі перебувають безпосередньо перед Престолом Божим і прохають Господа у потребах тих, хто їх про це просить у молитвах⁴. Таке розуміння заступницької ролі обранців Божих було схвалене на двох помісних соборах – Гангрському (341 р.) та Леодійському (361 р.)⁵.

Коли минув період переслідувань і християнство отримало статус державної релігії, Церква поставила перед собою завдання охристиянізувати народи – і в Римській імперії, і за її межами. Для цього потрібні були люди, котрі, завдяки своєму духовному досвіду та моральним якостям, зуміли б завоювати прихильність поганських народів та просвітити їх Євангельською істиною. І такі люди знайшлися. Вони безстрашно вирушали у неznані краї для проповідницької діяльності. Нерідко ревні місіонери страчувалися ватажками диких племен. Проте вірні Заповіту Христа (Мт. 28:19-20), вони встигали запалити іскру віри і залишали після себе послідовників із представників поганського народу. Новонавернені продовжували місіонерське служіння свого загиблого наставника. Згодом (де раніше, де пізніше) християнство приймав і сам правитель-поганин, і тоді охрещення свого народу ставало справою його життя. Кожен новоохрещений народ вважав за свій обов'язок вшанувати як чужоземного прибульця-християнина і його перших послідовників, так і володаря, котрий спрямував свій народ на християнський шлях. До нашого часу дійшов культ вшанування святих-місіонерів: св. Патріка – місіонера Ірландії, св. Боніфация – місіонера Англії, та багатьох інших⁶.

Із розвитком християнства вірні почали вшановувати також осіб, які хоч і не відзначилися подвигом мучеництва або місіонерства, але були відданими служителями на благо Христової Церкви. Найчастіше ними ставали представники чернецтва, адже сама ідея монашого життя передбачала відхід від буденності і присвячення себе на духовнесамовдосконалення і допомогу ближнім. Проте історія знає і багато мирян, котрі своїм праведним життям заслужили прижиттєве і посмертне пошанування. Своїм прикладом вони переконували у тому, що людина, яка бажає жити за Божими приписами, може досягнути вершин праведності, незалежно від життєвих обставин. Саме до таких праведників і зверталися вірні у своїх молитвах, сподіваючись на те, що святі, пройшовши земний шлях, добре розуміють їхні потреби і тому радо нададуть своє заступництво і принесуть за них молитви перед Богом⁷.

Протягом усього середньовіччя богослови розробляли концепцію цілісності Церкви, об'єднуючи її земну та небесну субстанції. З цього випливає, що існує надприродний зв'язок між усіма членами Церкви, яка охоплює як християн у життєвій дорозі до Божого Царства, так і тих, які вже в ньому перебувають. Окрім небесного заступництва святим відводиться почесна роль бути зразками християнського життя⁸. Така доктринальна система була схвалена на Сьомому Вселенському соборі у 787 р.⁹.

Утвердження культу святих у християнстві вимагало певних регуляторних заходів з боку церковної ієрархії щодо визнання святості тої чи іншої особи. Це зумовлено тим, що ініціатива у поклонінні певному святому нерідко походила не від церковної влади, а від мирян, які прижиттєво знали цього подвижника чи мученика і після його смерті зверталися до нього в молитвах, передавали оповіді про його праведне життя, шанобливо зберігали його речі. Але таке пошанування мало локальний характер і не завжди виходило за межі тієї місцевості, де був знаний обранець Божий. У часи раннього середньовіччя новоохрещені народи ще не забули свого язичницького минулого, внаслідок чого святі почали виконувати функції численних богів поганського пантеону. Народ переніс на святих усі прикмети, які до того приписувалися кожному з богів. І тому пошанування святого зводилося до повторення ритуалів, покликаних задобрити певного божка¹⁰.

Церковна влада була невдоволена таким станом справ, вважаючи, що вірні неналежним чином вшановують самого Бога у Пресвятій Трійці і цим припускаються гріха богохульства. Тому Отці і Вчителі Церкви прикладали всіх зусиль, щоб докладно пояснити своїй пастві істинний зміст вшанування святих та заохотити до відречення від поганських традицій. З метою гідного пошанування святих Церквою, було впроваджено канонізацію – особливий акт церковної влади, за яким померлий подвижник віри і благочестя визнається святим. За одними даними, порядок канонізації склався у X ст., а за іншими – канонізування було відоме ще у VII ст.

До розколу 1054 р. не існувало особливих розбіжностей щодо процедури канонізації. Це був тривалий процес, який починався на помісному соборі, що приймав рішення про підготовку до канонізації певного визначного подвижника, котрий, на думку Синоду, міг бути зарахований до лику святих. Обиралася спеціальна комісія, яка проводила ретельні дослідження і пред-

ставляла результат на помісний собор. Він, своєю чергою, перевіряв подані комісією матеріали і, відповідно до висновків, або затверджував (тобто канонізував), або заперечував, або на певний час відкладав канонізацію¹¹.

Результати проведеної комісією роботи узагальнювались у “житіі” з докладним описом прижиттєвих і посмертних чуд, яких у католицтві має бути як мінімум два, а у православ’ї – три (з врахуванням чуд, що творилися на місці упокоєння святого). У разі канонізації також пишеться ікона, складається молебен та окрема молитва, у богослужбові книги включається відповідний тропар, встановлюється день (або дні) пам’яті (зазвичай обирають день успіння, день відкриття або перенесення мощей святого до храму). Православна церква дотримується звичаю, за яким новоканонізований отримує свій святительський статус відповідно до житійного подвигу. Наприклад, святий, котрий за життя був у сані єпископа, іменується святителем; засновники монастирів чи ченці-пустельники у чині святих отримали назву преподобних; вірні, які терпіли переслідування і насилля внаслідок відкритого сповідання християнства, почиталися сповідниками; ті, хто був закатований і страчений, але не відрікся своєї віри – мучениками.

Здебільшого святими ставали представники з чернецтва та духовенства. Адже присвячуючи своє життя на служіння Богу і людям, ченці та священники, натхненні Божою Благодаттю, проходять складний шлях духовного вдосконалення, досягають такої стійкості у вірі, яка наділяє їх надприродною силою чудотворіння, що за їхнього життя або навіть після їхньої смерті здатна творити добро, доводячи цим їхню святість. Щоправда, вчені атеїстичної доби, не переймаючись пошуками духовної сутності подвижницької діяльності святих, будують цілу теорію про те, що святими ставали представники духовенства лише тому, що вони належали до панівних класів суспільства. Цим атеїсти вульгаризують саме поняття святості, паплюжать святі духовні цінності. Такими цінностями вважаються:

- * перенесення любові до самого себе на любов до людей;
- * проповідництво Божої Істини;
- * самовіддане служіння на Славу Божу;
- * Божественне Осяяння;
- * здатність до чудотворення.

Святими християнство визнає реальних людей, переважно з числа ченців та священників, які були через їхню подвижницьку діяльність канонізовані. За церковною традицією життя святих повинно бути описано у літературних творах, що називаються “житіями”. “Житія” – історичні за змістом та літературні за формою письмові твори, завдяки яким:

- 1) засвідчується факт існування непересічних духовно досконалих людей;
- 2) описується їхній життєвий шлях;
- 3) визначаються мотиви та причини їхньої святості;
- 4) досліджується моральний вплив святого на духовне здоров’я суспільства.

Діалектика проблеми полягає в тому, що “житія” не є прямим відображенням того реального життя, яке довелося прожити тому чи іншому святому. Відомо, що святими не народжуються, і ними можуть стати далеко не всі люди. Але деякі з них, а саме ті, котрі через набуття духовної досконалості

та міцності у вірі змогли досягнути надзвичайної сили чудотворіння добра (зцілення, визволення з полону, оправдання безвинно засуджених, перемоги слабких над сильними тощо).

Насправді життя тих, хто став святим, мало відрізнялося від тогочасного життя інших людей. Тим, кого згодом визнали святими, так само як і звичайним людям, доводилося реально стикатися з добром і злом, переживати повсякденні прикраси та радощі, турбуватися про хліб насущний, а багатьом з них були притаманні жага до багатства, до влади, прагнення слави. У цьому можемо пересвідчитися, вивчаючи літописні та інші документальні джерела, в яких описується світське життя та політична діяльність тих видатних постатей історії, котрі пізніше були причислені Церквою до лику святих. Але всупереч іншим документальним джерелам, “життя” акцентують увагу тільки на тих сторонах життєопису, які вказують на святість. Власне кажучи, всі “життя” святих були написані з певною метою – показати у найкращому світлі життєвий шлях і духовну досконалість канонізованих Церквою особистостей, обґрунтувати з християнського погляду їхню чудотворну силу. Тому багатьох з цих особистостей стали вшановувати як святих лише після їхньої смерті або через декілька століть по завершенні їхнього земного життя.

Отже, існує суперечність між реальним життям представників сонму святих та описом їхнього життя у життійній літературі. Це типова діалектична суперечність реального та ідеального. Суть цієї суперечності в тому, що в реальному житті далеко не всі святі чинили те, за що їх можна було б вважати святими. З іншого боку, життя багатьох тисяч праведників, на жаль, не стало предметом висвітлення у творах життійної літератури. Тому цілком виправданим є запровадження як Східною, так і Західною церквою дня почитання всіх святих – прославлених і непрославлених. Прикро, що цю суперечність повсюдно використовують апологети войовничого атеїзму та сектанства, компрометуючи добре ім'я святих¹².

Вирішити цю суперечність на історичному ґрунті є справою безнадійною, позаяк достеменно нікому невідомо, як насправді відбувалися ті чи інші події, в якій саме ситуації перебувала людина, здійснюючи певний вчинок, якими мотивами вона керувалася при тому і до яких наслідків прагнула. Для нас важливими є ідеї, котрі через “життя” святих проповідують їхні автори. Використовуючи реальні події та факти з життя святих, автори життійної літератури, свідомо ідеалізуючи їхнє життя, прагнуть показати в образах святих взірці духовної досконалості та моральної чистоти. Будучи лише наближенням відображенням життєвого шляху святих, кожне “житіє” становить собою образну дороговід скверни буденності до величі ідеалу. Читаючи “життя” святих, ми піднімаємося стежинами подвижництва, проповідництва, служіння і мучеництва до вершин, увінчаних ідеалом святості. Ідеал святості, представлений у життійній літературі, визначається як взірець моральної досконалості, при тому, що самі “життя” святих є цілеспрямованою ідеалізацією життя реальних подвижників, проповідників, служителів і мучеників. Саме ідеалізація є тою синтезою, за допомогою якої в життійній літературі здійснюється діалектичне вирішення суперечності між реальним та ідеальним, між історичним та моральним, між загальнолюдським і Божественноблагодатним.

Водночас слабкою стороною житійної літератури виступає надмірна ідеалізація святих. Це призводить до відриву ідеалу від реального життя людей. Тому практичне значення діяльності святих житійна література зводить до акту чудотворення, коли віруючі, звертаючись у молитвах до трансцендентного образу святого (через його ікони, фрагменти мощей та особисті речі), надіючись на чудо, сподіваються на допомогу. Так, “житія” свідчать про численні випадки, коли чудотворна сила святих допомагає віруючим вижити, зцілитися, подолати життєві труднощі й цим самим зміцнитись у вірі в Бога. Важливо довести, що сили чудотворення святі набувають через їхню добродієвну й самовіддану діяльність в ім'я Бога і для блага людей, що причиною цієї сили стає їхнє праведне життя. Для релігієзнавчого дослідження (на відміну від теологічного) цінним є не стільки вивчення надприродної сутності чудес, скільки усвідомлення морального впливу “житій” святих на практичне життя. Адже кожен віруючий, завдяки житійній літературі, матиме перед собою відповідний ідеал духовної досконалості й моральної чистоти, щоб прагнути реалізувати його у власному житті. Аналіз “житій” святих засвідчує: основа святості полягає в непохитній вірі у Бога, яка спонукає святих діяти відповідно до всезагального закону любові. Заповідь: “Возлюби Господа Бога всім серцем твоїм, всією душею твоєю, і всією думкою твоєю. Возлюби ближнього твого, як самого себе” (Мт. 22:37, 39) для святих є (а для кожного з християн має стати) не просто психологічною настановою, а способом мислення, мовлення, діяння. В дослідженнях житійної літератури докранчє потрібно зосередитися на висвітленні життєдіяльності святих як шляху практичного втілення моральних цінностей. “Житія”, за допомогою яскравих прикладів, доводять, що цей шлях пролягає через добродієвну діяльність, а саме:

- * доброзичливість до людей;
- * служіння потребуючим;
- * зцілення недужих;
- * самопожертва заради інших;
- * скромність та поміркованість у бажаннях.

Таким чином, житійна література дозволяє визначити шляхи реалізації морального ідеалу. Практична цінність “житій” святих полягає в тому, що кожен свідомий християнин має змогу усвідомити власну недосконалість і вбогість духу і забажати зорієнтувати своє життя за прикладом життя святих, намагаючись діяти хоча б подібно до описаного в житійній літературі. Саме через реалізацію відображених у ній моральних цінностей можна уникнути певного відриву морального ідеалу від практичного життя суспільства. І цим самим подолати суперечність між ідеальним та реальним.

Вивчаючи “житія”, представники теології зосереджують увагу на надприродній сутності феномена святості і доводять ідеалізацію життя святих до ірреальності. Вчені-атеїсти, натомість, намагаються довести пересічність і звичайність цих історичних постатей, повністю заперечуючи їхню святість. Ні теологи (абсолютизують ідеальне), ні атеїсти (абсолютизують реальне) ніколи не зможуть належним чином вирішити суперечність між реальним та ідеальним. Лише релігієзнавство, використовуючи діалектичний метод, у змозі подолати таку суперечність, ідучи шляхом спочатку ідеалізації реального, а потім уреальнення ідеального. Отож можемо стверджувати, що “житія” святих є відображенням реального ідеалу та ідеальної реальності.

- 1 Горський В. Святі Київської Русі. – К.: Абрис, 1994. – С. 156.
- 2 Там само. – С. 140-156.
- 3 Христианство. Энциклопедический словарь. – М.: Академия, 1995. – С. 527.
- 4 Трух А. Життя Святих. Духовні читання для українського народу на кожний день Божого року. Ч. I-IV / Репринт. Перевид. – Львів: Свічадо, 1998. – С. 44.
- 5 Там само. – С. 9.
- 6 Лаба В. Патрологія. – Львів: Свічадо, 1998. – С. 168.
- 7 Врош В. Слово Боже (відповіді Біблії на закиди сектантів). – Львів: Свічадо, 1997. – С. 44.
- 8 Обер Ж.-М. Моральне богослов'я. – Львів: Свічадо, 1997. – С. 176.
- 9 Гордиенко Н. Новые православные святые. – К.: Слово, 1991. – С. 12.
- 10 Гордиенко М. Православні святі, хто вони? – К.: Радянський письменник, 1983. – С. 15.
- 11 Горський В. Святі Київської Русі. – С. 8.
- 12 Докторов В. Небесные покровители христиан. – Минск: Педагогика, 1989. – С. 12-13.

SUMMARY

Violetta Lappo

PHILOSOPHICAL JUDGEMENT “LIVES OF SAINTS” A VALUABLE BASIS IN FORMATION OF THE PERSON

In a paper it is written about history of formation of a cult of Saints in christianity. As the author offers philosophical understanding Lives of Saints. In clause it is told, that Life of Saints and Lives of Saints it is the best example of a difference between real and ideal. The author proves, that Lives of Saints are necessary for formation of values of the person.

Key words: canonization, cult, idealization, Lives of Saints, realization, sanctity, valuable basis, worship.

Олександр Дем'янюк,

кандидат історичних наук, доцент, проректор з навчальної роботи
Луцького інституту розвитку людини Університету “Україна”

ТАЇНСТВО МИРОПОМАЗАННЯ У ХРИСТІЯНСЬКІЙ РЕЛІГІЙНІЙ ТРАДИЦІЇ

Досліджується зародження, становлення та розвиток таїнства миропомазання у християнстві. Аналізуються основні його складові та особливості. Охоплено увагою головні засади здійснення таїнства миропомазання сучасною християнською Церквою.

Ключові слова: християнство, таїнство, миропомазання, хрещення, Православна церква, Католицька церква.